

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Gefleborgs Län

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

EMBETS - BERÄTTELSE

för åren 1848, 1849 och 1850.

STOCKHOLM, 1852.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INLEDNING TILL

Kongl. Maj:ts befallningshafvandes femårsberättelse för åren ... – Stockholm, 1823-1857.

Täckningsår: 1817/1821-1851/55.

Kungl. Maj:ts överståthållares i Stockholms stad och Kungl. Maj:ts befallningshavandes i Sveriges län till Kungl. Maj:t femårsberättelser. Vissa femårsperioder finns även tabellbilagor.

Berättelserna innehåller följande avdelningar:

- Länets allmänna beskaffenhet
- Innevånare
- Näringar
- Politisk författning
- Städer

Efterföljare:

Bidrag till Sveriges officiella statistik. H, Kungl. Maj:ts befallningshavandes femårsberättelser, jämte Sammandrag för åren ... på Nådigaste befallning utarbetad och utgivet av Statistiska centralbyrån. – Stockholm, 1863-1912. Täckningsår: 1856/60-1901/05 = N.F., [1]-10.

Kongl. Maj:ts Befallningshafvandes uti Gefleborgs Län till Kongl. Maj:t i underdånighet afgifne Embets-berättelse för åren 1848, 1849 och 1850. Digitaliserad av Statistiska centralbyrån (SCB) 2010. Vid digitaliseringen har en innehållsförteckning skapats och lags till.

KONGL. MAJ:TS BEFALLNINGSHAFVANDES

uti

Gefleborgs Län

till

KONGL. MAJ:T

i underdånighet afgifne

EMBETS - BERÄTTELSE

för åren 1848, 1849 och 1850.

STOCKHOLM, 1852.

P. A. NORSTEDT & SÖNER,
Kongl. Boktryckare.

INNEHÅLL

Underdånig berättelse

	Sid.
§ 1. Länets allmänna beskaffenhet.....	3.
§ 2. Invånare.....	4.
§ 3. Näringar.....	6.
Linodlingen.....	6.
Boskapsskötseln.....	6.
Skogar.....	7.
Bergsbruket.....	7.
§ 4. Binäringar.....	9.
Jagt och Djurfångst.....	9.
Strömmingsfisket.....	9.
Kolning och Körslor.....	9.
Försäljning af trädvaror.....	9.
Pottaske-tillverkningen.....	9.
Tjärutillverkning.....	9.
Salpetertillverkningen.....	9.
§ 5. Politisk Författning.....	10.
Skogsafvittringarne.....	11.
§ 6. Städer.....	12.
Gefle Stad.....	12.
Handtverkerierna.....	16.
Fiske.....	19.
Jordbruket.....	19.
Söderhamns stad.....	20.
Hudiksvalls stad.....	21.

Tabellbilaga

Tabell för Städerne inom Gefleborgs Län

Tabell för Landet inom Gefleborgs Län

Underdånig Berättelse om tillståndet i statistiskt och ekonomiskt
hänseende inom Gefleborgs län för åren 1848, 1849 och 1850.

§ 1.

Länets allmänna beskaffenhet.

Uti förut afgifne berättelse finnes Länets allmänna beskaffenhet uppgifven. Någon förändring deruti har icke inträffat annorlunda än genom den alltjemt fortgående odlingen, hvarigenom så väl sädesproduktionen som folkmängden i Länet kunnat ökas. Under den tid, som denna berättelse omfattar, har dock icke någon större odling blifvit företagen, men deremot desto flere mindre sådana, synnerligast inom de socknar och byar, der laga skiften blifvit verkställda. Af de uti sednast afgifne berättelse omförmälde vatten-aftappningsarbeten hafva under sist förflutne tre år följande blifvit fullbordade, nemligen: sänkning af Harsjön och Kyrksjön i Harmångers socken, Wantjern i Hancho socken, Dalboviken, Skridsvikssjön med flere vattendrag i Rogsta socken, Sylta- och Långsjöarne i samma socken, Bod- och Öfverenstjernerne i Söderala socken, samt utdikning af Sjömyra-sjön och Bondeboängen i Delsbo socken. Genom dessa arbeten, som blifvit genom nådigst beviljade statsanslag understödde med tillsammans 24,502 Rdr 32 sk. banko, hafva 1,505 tunnland jord blifvit i odlingsbart skick försatte. Allmogen är i allmänhet benägen för dylika arbeten, då de med statsanslag understödjas, hvilket ock synes deraf, att femton ansökningar om statsbidrag för vatten-aftappningsarbeten äro till Styrelsen för allmänna Väg- och Vattenbyggnader ingifne samt på handläggning och pröfning beroende, men utan understöd af allmänna medel förmå ej allmogen att utföra så dyrbara arbeten.

§ 2.

Invånare.

Enligt de år 1850 upprättade mantalslängder utgjorde befolkningen:

Uti Gestriklands Fögderi:

Af Mankön	16,031	
» Qvinkön	<u>17,289</u>	33,320.

Uti Södra Helsinglands Fögderi:

Af Mankön	16,849	
» Qvinkön	<u>18,564</u>	35,413.

Uti Norra Helsinglands Fögderi:

Af Mankön	17,706	
» Qvinkön	<u>19,308</u>	37,014.

Uti Gefle Stad:

Af Mankön	3,977	
» Qvinkön	<u>4,919</u>	8,896.

Uti Söderhamns Stad:

Af Mankön	811	
» Qvinkön	<u>880</u>	1,691.

Uti Hudiksvalls Stad:

Af Mankön	898	
» Qvinkön	<u>1,118</u>	2,016.

eller tillsammans 118,350 personer,

som utgöra Länets hela folkmängd. Då befolkningen i Länet vid 1847 års slut utgjorde 116,111 personer, så har den under sist förflutne tre år således icke blifvit ökad med mera än 2,239. Orsaken till denna obetydliga tillväxt uti folkmängden förklaras dock deraf, att under samma tid 805 personer afflyttat till Norra Amerika. Denna utflyttning har likväl icke, såsom åren 1845 och

1846, blifvit föranledd af religionsfanatism, utan af öfverdrifven föreställning om jordens fruktbarhet i den nya världen och lättheten att derstädes förvärfva förmögenhet. Några af de utflyttade hafva återkommit med förändrade åsigtter, och ännu flere hafva till hemmavarande anförvandter skrifvit och omtalat den utblottade ställning, hvaruti de befinna sig, och i följd deraf har utflyttningsbegäret så märkbart aftagit, att under innevarande år icke mera än 34 personer flyttat till nämnde ort.

Under de sednaste åren har hos allmogen, synnerligast uti den nordligare delen af Länet, visat sig penningebrist, som föranledt ökad skuldsättning, oansedt Länet under tiden icke varit hemsökt af missväxt, utan skördarne i allmänhet befunnits medelmåttiga. Orsaken till detta förhållande torde till någon del böra sökas uti allmogens ökade behof af varor, som de förut kunnat umbära, såsom socker, kaffe och andre lyxartiklar, hvilka nu mera allmänt spridas genom de i de fleste socknar bosatte handlande, men igenfinnes hufvudsakligen deruti, att priserne på lin och linneväfnader, som af allmogen i Helsingland till betydliga belopp produceras och afsättas, blifvit nedtryckte, dels i följd af bomullsvarornas allmännare begagnande, dels genom förbättrade linberedningssätt i Belgien, Irland och å andra utländska orter, der vida vackrare och för fabriker lämpligare linsorter numera kunna erhållas.

Sedan den beryktade Erik Jansson, tillika med större delen af hans anhängare, åren 1846 och 1847 afflyttat till Norra Amerika, har befolkningen inom Länet icke blifvit oroad af den religionsschism, för hvilken han gjorde sig till tolk; hvaremot uti Hudiksvalls stad samt några socknar af Norra Helsingland uppstått en annan religions-sekt, kallande sig Hedbergianer, efter en prest i Finland med namnet Hedberg, hvars skrifter föranledt sektens uppkomst inom nämnde ort. Hedbergianerne hafva hufvudsakligen utmärkt sig derigenom, att de icke velat begagna de heliga sakramenten i enlighet med nu gällande ritual, utan utdelat dem till hvarandra efter den äldre kyrkohandboken, samt derigenom missbrukat de heliga sakramenten, därför åtal, efter gifven föreskrift, blifvit vid behörig domstol emot dem anstaldt. Hedbergianerne äro dock icke så talrika som Erik Janssons anhängare, och hafva ej heller uppträdt med den fiendtlighet emot statskyrkan och dess tjenare, som utmärkte Erik Janssons alltid bittra och våldsamma anhängare.

Någon märklig förändring uti befolkningens sedlighet och bildning har icke inträffat. Antalet af häktade personer är något förminskadt, hvaraf bör slutas, att brottens antal åtminstone icke blifvit ökad. För undervisningens och bildningens befordrande finnas folkskolor inrättade inom alla församlingar

i Länets. Önskligt vore, om, jemte kunskaper och förstånds-odling, äfven praktiska handfärdigheter genom tillfogade slöjdundervisningar kunde åt allmogens barn beredas.

§ 3.

Näringar.

Uti den år 1848 underdånigst afgifne berättelse har sättet för jordens brukning inom de begge provinser, hvaraf Länets består, blifvit uppgifvet. Under den korta tid, som derefter förlutit, är någon märkbar förändring deruti icke antagen. För att uppmuntra allmogen till mera omsorg vid jordens plöjning och att dervid använda bättre redskap, har, uppå föranstaltande af Länets Kongl. Hushållnings-Sällskap, en så kallad profplöjning blifvit uti Bollnäs socken i Helsingland anställd. Allmogen infann sig dervid talrikt, och åt dem, som utmärkte sig för den bästa plöjningen, blefvo premier utdelade.

Sedan år 1847 har, enligt härvid i underdånighet bifogade tabeller, sädproduktionen blifvit inom Länets ökad af hvete med 14, råg 668, korn 5,198, hafra 1,382, blandsäd 2,382, arter 776, eller tillsammans 10,410 tunnor af alla sädeslag; hvaremot potates-afkastningen blifvit, till följd af den så kallade potates-sjukan, minskad med 15,003 tunnor.

Linodlingen har, oaktadt priserna på linnevaror under de sednare åren äro nedtryckte, blifvit på enahanda sätt och till ungefärligen samma belopp som tillförene bedrifven; och, nu såsom förut, anses Helsinglands befolkning till andra orter afsätta 30,000 *L. & lin*, 3,000,000 alnar väf af diverse slag, dock hufvudsakligen gröfre väfnader, och 100,000 härfvor garn. Länets trenne städer samt Stockholm, Upsala, Hedemora och Sala fortfara att vara de hufvudsakliga afsättningsorterna för desse varor.

Boskapsskötseln. Antalet af kreatur har blifvit ökad med 346 hästar, 273 oxar, 680 kor, 378 ungboskap, 813 svin, och minskadt med 1,200 får och 970 getter. Den stora minskningen uti fårens antal kan ej förklaras hafva tillkommit af annan anledning, än att allmogen nu begagnar mera kläden än förut, hvarigenom förbrukningen af hemväfadt vadmal blifvit minskad, och att derigenom, äfvensom till följd deraf, att det låga priset på bomullsväfnader föranledt att dessa mycket begagnas i stället för ylleväfnader, behofvet af ull och således äfven af får blifvit mindre än tillförene. Förminskningen uti getternes antal är en följd deraf, att de anses skadliga för skogarne. Uti sättet

för kreaturens skötsel och utfodring har förändring icke ägt rum. För att åstadkomma förbättring af häst-racen hafva tvänne hingstar från Strömsholms stuteri årligen varit under betäckningstiden stationerade dels uti Ofvansjö och dels uti Wahlbo socken af Gestrkland.

Skogar. Afsättningen af bräder från Länet har uppgått till ungefärligen samma belopp som under föregående år, eller nära 40,000 tolfter. Deremot har, sedan flottning af trädvaror uti Ljusne elf och en dess sidogren Woxna-elfven under sednaste år börjat, afsättningen af hjelkar betydligt tilltagit. Om rättigheten till flottning i nämnde elf hafva emellan trädvaruägare samt strand- och fiske-ägare uppstått tvistigheter, som hinderligt verkat på trädvaruhandeln; men sedan dessa framdeles bunnit blifva afgjorde och de ömsesidiga anspråken under tiden jemkade, samt vattendragen till flottningens befordrande upprensade, kan med visshet beräknas en högst betydlig afsättning af trädvaror från de stora skogstrakter, hvilka äro belägne uti Vestra Helsingland invid gränsen emot Dalarne, Herjedalen och Jemtland, och intill sistlidne år icke blifvit begagnade för annat än pottaske- och tjäru-tillverkning samt ortens behof af vedbrand. Inom alla socknar af Gestrkland samt åtskilliga i Helsingland har allmogon fortfarande förtjenst genom kolning till der belägna jernbruk och masugnar, hvarest prisen äro i förhållande till behof och tillgång olika, men i Gestrkland i allmänhet högre än i Helsingland, der bergsbruket är mindre spriddt. I den mån skiftena fortgå och skogarne icke mera samfäldt begagnas, blifva de bättre vårdade, men ändamålsenlig skogshushållning genom traktuggning har allenast vid större bruksegdomar blifvit införd.

Bergsbruket. Under de tre år, som denna berättelse omfattar, hafva mutsedlar blifvit af Bergmästare-embetet utfärdade å inom detta Län befintlige nio nya silfver- och blymalms-anledningar, men icke någon af dessa har ännu blifvit närmare undersökt. Af de under föregående år, för erhållande af ädla metaller, bearbetade grufvor, har arbetet blifvit fortsatt i Fjellbergs blymalms-skärpning i Thorsåkers socken samt Stafbergs koppargrufva i Hedesunda socken, i den sednare dock allenast till 1848 års slut, hvarefter arbetet derstädes med behörigt tillstånd hvilat. Malmvinsten har vid begge grufvorne varit obetydlig.

Jernmalmsbrytningen har uppgått år 1848 till 40,100, år 1849 till 42,198 och år 1850 till 26,199, eller under alla tre åren till 108,497 *Sk:℔* bergsvigt, som utgör i medeltal för året 36,166 *Sk:℔*, hvilket medelbelopp med 2,951 *Sk:℔* öfverstiger den i medeltal under föregående qvinqvennium angifne malmuppfodring. Af den uppbrutne malmen äro 91,900 *Sk:℔* erhållna från

grufvor i Gestrikland och 16,597 från grufvor i Helsingland. Till erhållande af mutsedlar hafva fyratio, dels nya, dels förut bearbetade, men åter öfvergifna jernmalmsanledningar blifvit anmälde.

Tackjernsblåsning har varit anställd år 1848 uti 27 samt hvartdera af åren 1849 och 1850 uti 25 af de inom Länet befintlige 28 masugnar; och har tackjerustillverkningen uppgått år 1848 till 79,707. 5. 8, 1849 till 62,873. 22. 1, samt 1850 till 77,154. 11, eller under alla tre åren till 219,735 *Sk:℔* 2 *L:℔* tackjernsvigt, hvaraf årliga tillverkningen, i medeltal räknad, blifver 73,245 *Sk:℔* 13 *℔*, som med 7,058 *Sk:℔* 8 *L:℔* 18 *℔* öfverstiger medeltillverkningen under föregående qvinqvennum. Medelproduktionen på hvarje blåsingsdygn, som under sistnämnde tid var 21,58 *Sk:℔*, har nu utgjort 22,89 *Sk:℔*.

Stångjernstillverkningen har uppgått år 1848 till 90,837. 7. 5, år 1849 till 89,262. 18. 7. och år 1850 till 91,832. 15. 10, och således under alla tre åren till 271,933 *Sk:℔* 1 *L:℔* 2 *℔* bergsvigt eller, i medeltal räknadt, för hvarje år till 90,644 *Sk:℔* 7 *L:℔* 1 *℔*, som med 5,601 *Sk:℔* 18 *L:℔* 16 *℔* öfverstiger medeltillverkningen under föregående fem år. Nya smidesverkstäder hafva ej blifvit anlagde, men till begagnande af den genom Kongl. Förordningen den 27 April 1846 medgifna oinskränkta smides- och vågföringsrätt hafva blifvit anmälde Uhrfors, Kungsfors, Högbo, Hofors, Robertsholms, Montrose, Forsbacka, Mackmyra, Oslättfors, Woxna, Swabens Werks, Kihlafors, Annefors och Tönshammars Bruk samt Ofvansjö-Walls, Hasjö och Ås Bergsmanshamrar.

Jernmanufaktur-tillverkningen uppgick 1848 till 1,494. 10. 18, 1849 till 1,583. 1. 9, och 1850 till 1,729. 5. 9, eller tillsammans 4,806 *Sk:℔* 17 *L:℔* 16 *℔* bergsvigt, och således i medeltal för hvarje år 1,602 *Sk:℔* 5 *L:℔* 9 *℔*, som med allenast 27 *Sk:℔* 14 *L:℔* 4 *℔* öfverstiger medeltillverkningen under föregående fem år. Manufakturen har hufvudsakligen bestått af brännstål, bult-, band- och knippjern, samt spik. Något nytt manufakturverk har icke blifvit privilegieradt.

Gröfre gjutgods har till mindre belopp blifvit tillverkadt vid de flestä masugnar i Länet, och är uti den uppgifne tackjerns-tillverkningen inberäknadt. Vid de inom Länet belägne tvänne större jerngjuterier, nemligen ett vid Forsbacka Bruk och ett i Gefle stad, uppgick tillverkningen år 1848 till 1,550, år 1849 till 1,477. 12, samt år 1850 till 1,931. 14, eller under alla tre åren till 4,959 *Sk:℔* 6 *L:℔* bergsvigt.

§ 4.

Binäringar.

Jagt och Djurfångst idkas fortfarande uti de fleste Länets socknar, men icke till synnerligen stort belopp.

Strömmingsfisket utgör en betydande binäring uti de invid hafskusten belägna socknar. Största delen af hvad som fiskas afsättes genast efter fångsten till invånarne uti de socknar, som icke idka strömmingsfiske, och beloppet af fångsten kan derföre icke uppgifvas. Lax fångas uti Gefle å, Ljusne- och Svåga elfvar med flere vattendrag, äfvensom vid Bottniska Vikens stränder. Något deraf afsättes till andra orter, men större delen förtäres inom provinsen. Skjäl-fisket, som allenast uti Norra Helsinglands Socknar idkas, är ej af betydighet. Under sistlidne år fångades icke mera än 67 skjålar.

Genom *Kolning* och *Körstor* för brukens behof har allmogen fortfarande en god och mycket begagnad förtjenst; och är denna förtjenst mera allmän uti Gestrkland än uti Helsingland.

Försäljning af trädvaror, hvaraf tillförene nästan endast allmogen uti de invid hafskusten belägna socknar begagnade sig, har nu börjat allmännare spridas, och idkas nu till mera och mindre belopp af allmogen uti alla Länets socknar, synnerligast uti dem, som äro belägna invid Ljusne elf och dess sidogen, Woxna elfven.

Pottaske-tillverkningen, hvarom undervisning blifvit spridd genom sakkunnig person från Westerbotten, som blifvit aflönad genom dertill af Eders Kongl. Maj:t i nåder beviljadt anslag, inbringar en högst behöflig inkomst uti åtskillige af Länets aflägsnare skogsbygder. Å några ställen har dock denna näring aftagit i följd af uppkommen brist på dertill erforderlig löfskog.

Tjårutillverkning, hvarom undervisning likaledes blifvit meddelad af kunnig person från Westerbotten, och hvartill, äfvensom till premiers utdelning för god varas tillverkning till något betydligare belopp, kostnaden blifvit bestridd af dertill nådigst beviljadt statsanslag, idkas mera och mindre uti hela Länet, men till afsalu hufvudsakligen uti UGGLEBO och Skogs socknar.

Salpetertillverkningen har blifvit något ökad. Under sistförflutne tre år hafva tillhoppa 2,117 $\frac{1}{2}$ L:R blifvit från denna närings idkare inom detta Län af Kronan inlöste.

Försäljning af qvarnstenar, trappsten och masugns-ställsten utgör fortfarande en lönande binäring för invånarne uti åtskillige byar inom Wahlbo, Årsunda och Ofvansjö socknar af Gestrikland.

Uti Länets tre städer, Gefle, Söderhamn och Hudiksvall hållas årligen, för utbyte och försäljning af varor, tre marknader; hvarförutan tvänne sådana hvarje år hållas uti Skjåstra by i Jersö socken och en uti Knåda by i Ofvanåkers socken af Helsingland. Handel på landet idkas dessutom af femtioåtta handlande, som, enligt Kongl. Handels-Ordningen af den 22 December 1846, dertill erhållit tillstånd.

Å landet bedrifves fabriksnäring vid tretton färgerier, tolf garfverier, två tegelbruk, en klädesfabrik, fyra pappersbruk, två segelduksfabriker samt sex kakelugns- och stenkärslfabriker. Handtverkare och gerningsmän uti de fleste yrken finnas derjemte att tillgå till ett antal af tillsammans femhundra fyratiosex.

För att lätta och befordra varutransporten hafva vägomläggningar blifvit verkställda inom Ofvansjö och Thorsåkers socknar å landsvägen emellan Gefle och Fablan, samt inom Wahlbo socken å landsvägen emellan Gefle och Upsala, hvilka arbeten blifvit nådigst understödde med statsbidrag till ett sammanräknadt belopp af 9,466 R:dr banko.

§ 5.

Politisk Författning.

Under den tid, som denna berättelse omfattar, har Kongl. Kammar-Collegium fastställt mantal och ränta för Söderfors bruks rekognitions-allmänning och utfärdat skattebref för så väl denna som Oslättfors bruks rekognitions-allmänning, hvarigenom 9 $\frac{1}{3}$ dels nya mantal tillkommit; och utgör antalet af skatteköpte och skattlagde dylika hemman tillhopa 32, med ett sammanräknadt skattetal af 40 $\frac{2}{3}$ dels mantal, som i tabellen äro ibland krono-skattehemmanen upptagne. Å Ugglebo Jernverkens rekognitions-allmänning har bergmästare-undersökning blifvit börjad, men i anseende till Bergmästarens sjukdom och sedermera inträffade död tills vidare uppskjuten; dock hafva åtskillige derå belägne torp med flere lägenheter jemte till dem och åtskillige byar och stubberättighets-hemman beviljade skogsanslag undergått skattläggning, som likväl för en del ännu återstår.

Skogsafvittringarne emellan kronan och enskilde, hvarom särskilda berättelser ärligen till Eders Kongl. Majt i underdånighet afgifvas, hafva så fortgått: att afvittrings-utslag blifvit af Eders Kongl. Majts Befallningshafvande meddelade för Bollnäs och Bjuråkers socknar, samt åtskillige byar och boställen i Ljusdals socken, hvilka mål nu bero på Kongl. Kammar-Collegii pröfning, hvadan resultatet deraf nu icke kan uppgifvas; att dylika utslag blifvit af Eders Kongl. Majt fastställda för Korpåsens allmanning i Hassela socken samt för Färila socken, hvarest utbrytnings- och delningsförrättningen blifvit börjad; och att delnings- och skattningsförslag för Ljusdals socken blifvit upprättadt. Kostnaden för afvittringen och dervid företagne höjdmätningar har under åren 1848 till och med 1850 uppgått till 6,738 R:dr 19 sk. banko.

Under åren 1848, 1849 och 1850 hafva trettonio laga skiften blifvit afslutade. Dessa hafva omfattat 45 $\frac{1}{2}$ mantal och en ägovidd af tillsammans 98,394 tunnland, hvaraf 12,802 inrösningsjord, 78,950 afrösningsjord och 6,642 tunnland impedimenter; och hafva vid dessa skiften, dervid jord blifvit fördelad emellan 187 hemmansägare, trettiofyra utflyttat från de gamla byarne, dervid de af statsverket åtnjutit understöd till ett belopp af 2,747 R:dr 17 sk. 4 rst. banko.

Laga skiften äro förordnade och under handläggning å 470 mantal; men då dessa blifva afslutade, är ändock icke fullt hälften af hela Länets ägovidd skiftad. Skiftesverket har följaktligen inom detta Län ännu icke haft den framgång, som denna för jordbrukets förkofran viktiga anstalt fordrar. Skälen dertill äro, särdeles i Helsingland, de stora och vidsträckta, stundom af hela socknar bestående, skifteslagen, med spridda och mycket skiljaktiga ägor, inom hvilka skiftesätgärden icke allenast blifva mycket invecklade, utan äro med så dryga kostnader förenade, att nuvarande delägare i sådana skifteslag icke kunna under deras besittningstid deraf draga motsvarande nytta. Farhågan för sådana kostnader skall och länge afskräcka från skiften, så vida icke utvägar genom statsanslag eller amorteringslån beredas för jordägarnes bispringande, så att dessa kostnader må drabba icke allenast första innehafvaren på en gång, utan kunna å flere år fördelas.

Med kronofiskerierne i Länets har, i enlighet med föreskrifterne uti Kongl. brefvet den 22 Mars 1850, en allmän reglering blifvit företagen och äfven till en del verkställd. Till följd deraf halva 11 skjällfiskan samt 32 mindre lax- och ålfisken blifvit frigifne och utur jordeböckerne uteslutne, samt 110 blifvit af visse hemman och byalag, dels med och dels utan särskild ränta, under dispositionsrätt bibehållne. Antalet af skattefisken har derigenom redan

uppgått till 160, och af kronofisken blifvit minskadt till 110, hvilka summor äro uti tabellen upptagne. Af dessa sednare äro flere underkastade reglering, som beror på undersökningar, hvilka ännu icke hunnit verkställas.

Åtta nya tullmjölqvarnar med tillsammans 15 par stenar hafva blifvit beviljade och skattlagde, samt 10 par stenar med behörigt tillstånd inlagde uti gamla tullmjölqvarnar.

Uppskattningsvärdet å hemman, bruk och andra lägenheter, enligt förra berättelsen minskadt med 81,409 R:dr 34 sk., har blifvit ytterligare nedsatt med 63,844 R:dr 16 sk., eller på åtta år med tillsammans 145,254 R:dr 2 sk, hvilken minskning egentligen tillkommit genom det, i följd af missgynnande konjunkturer, nedsatte värdet å jernverken. Genom lägre markegångspriser å räntepersedlarne har ock en minskning i ständige räntor till ett belopp af 12,686 R:dr 44 sk. ägt rum; hvaremot kostnaden för rustning och iotering blifvit ökad med 4,678 R:dr, för kleroci-statens underhåll med 2,280 R:dr, för fattigförsörjning med 4,439 R:dr och för väghållning med 1,063 R:dr, så att, oaktadt förenämnde minskningar, statsbidragen för landet på det hela blifvit ökade med 2,552 R:dr 24 sk. banko.

Genom ökad tillgång på ångfartyg, som gå emellan Stockholm och de norra orterne, har kostnaden för ej mindre kronoskjuts och inqvartering, än gästgifveriskjutsen blifvit minskad. Vid 38 af de i Länet nu varande 45 gästgifverier bestrides skjutsningen, i öfverensstämmelse med föreskrifterne uti Kongl. Cirkulär-brefvet den 2 Augusti 1844, af entreprenörer. Afgifterne till desse hafva vid förnyade entreprenad-auktioner icke blifvit förhöjde, men på flere ställen något förminskade.

Länets indelning uti domsagor, fögderier, provincial-läkare-distrikter, landsfiskals- och länsmans-distrikter samt socknar har icke undergått någon förändring. Antalet af barnmorskor är oförändradt. Socken-magasinernes fonder hafva blifvit något, ehuru obetydligt, ökade. Föreningarne för utdelande af premier för rofdjurs dödande motsvara fortfarande sitt ändamål. Länets Hushållnings-Sällskap fortfar att, så vidt dess tillgångar medgifva, genom belöningar uppmuntra odlingsflit samt sprida kunskap uti binäringar.

§ 6.

Städer.

Gefle Stad, hvars äldste privilegier, som numera icke äro i behåll, uppgifvas vara utfärdade år 1419 af Konung Eric XIII af Pommern, och seder-

mera stadfästade af Konung Christoffer af Bäjern 1442 och 1446, är belägen vid den så kallade Gafle äns utlopp i Goflefvärden, 18 mil N.N.V. från Stockholm, och var länge den enda stad i Norrland intill dess Hernösand anlades omkring 1580. År 1636 blefvo stadens privilegier något inskränkta i hänseende till seglationsfriheten, men sedan Konung Carl XI, då han år 1673 besökte staden, den 27 Januari förnyat dess stapelrätt, begynte utrikes skeppsfarten åter förkofra sig, och efter ytterligare derpå erhållne flere Kongl. stadfästelser har stadens in- och utrikes handelsrörelse varit i tilltagande, och staden är nu såsom handelsstad den tredje, såsom skeppsredande näst Stockholm och såsom skeppsbyggande den första i riket.

Under staden lyda 5,250 tunnland jord, i hemmantal uppskattade till 8 $\frac{1}{2}$ mantal och utgörande dels jord af fri och fast natur, samt dels sådan, som genom Kongl. Brefven den 24 Juni 1602 och den 15 Februari 1605 blifvit af framfarne konungar till staden donerad, samt bestående, förutom af skog och utmark, utaf egentlig så kallad *stadsjord*, *stubbrättighetsjord* och *odlingsjord*.

Beträffande dispositionen af den egentliga stadsjorden samt odlingsjorden, som emot vretskatt och lagafgift för närvarande dels är anslagen under lönerne till stadens embets- och tjenstemän, dels utdelas till stadens borgare i mån af deras ålder, och dels på ännu icke tilländagångne besittningsår, är åt enskilde personer mot odlingsskyldighet upplåten, har stadens borgerskap den 5 Maj 1847 beslutat, att all utdelning af så kallad borgarejord må upphöra med året 1859 och de lägenheter, hvilka, efter samma års utdelning, såsom blifvande den sista, till staden återfalla, böra hållas disponible, för att, efter jordens under tiden skeende uppmätning och indelning i lämpliga farmar, till enskilde utarrenderas, äfvensom att innehafvarne af tjenstjorden böra från densamma uppsägas i den mån jordens utarrendering enligt bestämd plan bör verkställas.

Antalet af stadens invånare, som år 1847 uppgick till 8,616, utgjorde, enligt mantalslängderna, vid 1850 års slut 3,977 af mankön och 4,919 af qvinkön, eller tillsammans 8,896 personer, af hvilka 2,518 män och 3,280 qvinnor, eller tillhopa 5,798, voro skattskrifue och 3,098 befriade, från mantal.

Folkmängden har således under de tre sistförflutne åren ökats med 280 personer, eller nära dubbelt af det antal, hvarmed befolkningen ökades under de nästföregående fem åren, ett förhållande, som, då mortaliteten här, liksom i städer i allmänhet, är större än nativiteten, härleder sig från skedde inflytningar ifrån andra orter.

Stadens befolkning är i allmänhet känd för ett stilla och sedligt uppförande, och de undantag, som derifrån förekomma, härflyta oftast ifrån benägenhet för starka dryckers omåttliga bruk, men kunna, i förhållande till invånarnes antal, ej anses särdeles talrika. De gröfre brott, som under de sistförflutne tre åren blifvit inom samhället föröfvade, hafva till större delen varit af främlingar begångne och kunna således icke anföras såsom bevis på moralisk försämring hos stadens egne invånare.

Af de näringar, hvarpå staden grundar sitt bestånd, har under perioden af de tre sistförflutne åren, med undantag af skeppsbyggeriet, icke någon förträdesvis varit i tillväxt, men alla hafva någorlunda bibehållit sig.

För den arbetande klassen har tillfälle till arbetsförtjenst icke saknats, och den fattigdom, som inom denna klass ej sällan förmärkes, är att tillskrifva lättja och dryckenskap samt de af härstädes bosatte sjömän å utrikes orter företagne rymningar, äfvensom ett större antal sjömäns under åren 1849 och 1850 i Brasilien inträffade dödsfall uti gula febern.

Medelpriset på ett mansdagsverke, beräknadt ifrån klockan 6 på morgonen till klockan 6 på aftonen, kan anses vara 29 sk. 4 rst. banko.

Stadens hufvudnäringar utgöras fortfarande af handel och sjöfart, skeppsbyggeri, handtverk och fabriker, fiske och jordbruk.

Handeln och sjöfarten, hvaruti betydliga kapitaler äro nedlagde, fortfara att för staden vara af största vigt och lemna en lönande sysselsättning åt ett stort antal personer i staden och dess granuskap.

De förnämsta exportvarorna äro stångjern och manufaktursmide samt bräder. Af dessa artiklar hafva, efter ett medium för de tre sistförflutne åren 1848—1850, årligen till utrikes orter skeppats: Stångjern. Manufakt. smide. Bräder.

Sk:₤	Sk:₤	Tolfter.
42,974	481	34,831

Till jemförelse upptages hvad exporten af enahanda varor, under de 5 nästföregående åren 1843—1847, per medium för året utgjorde, nemligen 48,956 316 31,453.

Till inrikes orter hafva under de tre ifrågavarande åren afgått 16,696 Sk:₤ stångjern och 1,716 Sk:₤ manufaktursmide; hvaremot skeppningen till inrikes orter under åren 1843—1847 utgjorde per medium 11,926 Sk:₤ stångjern och 1,380 Sk:₤ manufaktursmide.

Till npplysning i afscende på importhandeln upptages här medelbeloppet af de förnämsta utländska varor, som under de tre sista åren till Gefle årligen inkommit, nemligen:

Salt, diverse från utrikes orter	28,017	tr
Medium af införseln under åren 1843—1847 var för året ungefärligen	22,244	tr
Tobaksblad och Stjeln	79,962	℔
Införseln under åren 1843—1847 utgjorde per medium för året	276,871	℔
Kaffe från utrikes orter	8,626	℔
Medelbeloppet af införseln under åren 1843—1847 var för året circa	24,937	℔
Hampa	741	Sk:℔
Linfrö	2,542	tr
Torrisk	9,413	L:℔
Vin	18,715	knr
Utländsk Spannmål infördes under åren 1848—1850 till ett sammanräknadt belopp af	13,132	tr.

De hufvudsakligaste artiklar, som för öfrigt blifvit införde, hafva varit råa hudar, brännvin, strömming, sill, väfnader, arrak, specierier m. m.

Tulluppbörden i Gefle har under de tre sista åren uppgått till ett medelbelopp för året af 74,848 R:dr 18 sk. 7 rst. banko, och således med omkring 15,500 R:dr samma mynt för året understigit medelbeloppet af tulluppbörden för åren 1843—1847.

Af förestående uppgifter visar sig, att jernskeppningen under de trenne sistförflutna åren något aftagit, hvartill orsaken igenfinnes uti det förhållande, att åtskillige af staden kringliggande jernbruk, hvaribland isynnerhet de så kallade Hamrånge-Verken, hvilka tillförene för sin tillverkning funnit afvärmare här i staden, försälja och vågföra sina jerneffekter i Stockholm, hvarifrån de direkte utskeppas. Förnämsta afsättningsorten för jernet har varit, i likhet med de föregående åren, Norra Amerika.

Brädskeppningen har deremot något tilltagit, hvilken omständighet anses vara föranledd af ytterligare nedsättning i de förut höga omgälderne å afsättningsorterna och deribland i synnerhet England.

Den betydliga minskningen i tulluppbörden, i jemförelse med hvad den varit under det qvinqvennum, som föregått de ifrågavarande 3:ne åren, har

uppkommit genom den till ett medelbelopp af icke mindre än omkring 197,000 ~~4~~ årligen minskade importen af tobaksblad och stjelm, af hvilkas förädling härvarande tobaksfabrikanter ansett sig, i anseende till allt för dryga tullafgifter å denna råvara, icke kunna draga synnerlig fördel.

Vid 1850 års slut ägde stadens invånare 38 skepp, 20 briggar, 21 skonertar, 13 galeaser, 5 slupar och 18 fiskarefartyg, tillsammans 115 stycken större och mindre fartyg, utgörande 12,043 läster, hvaraf 10,931 läster varit begagnade till utrikes sjöfart och återstoden till inrikes sjöfart samt transport af fiskerskapets förnödenheter. Tvänne aktie-bolag äga härstädes ett större ångfartyg om 120 och ett bogserings-ångfartyg om 14 hästars kraft. Lästetallet af stadens flotta, som vid 1847 års slut utgjorde 10,232 läster, har således under de 3:ne sistförflutne åren ökat med 1,811 läster.

Å härvarande tvänne skeppsvarf hafva under de tre sistförflutne åren 26 fartyg af tillsammans 2,944 läster blifvit nybyggde.

Utrikes sjöfarten, till hvars befrämjande Kongl. Majt, uppå underdånig ansökning af magistraten och stadens borgerskaps äldste, under den 18 Juli 1850 beviljat ett statsbidrag af 38,210 Rdr banko, att utan återbetalningsskyldighet utgå af Handels- och Sjöfarts-fonden, för att användas till upprensning och fördjupning af segellederne till staden, idkas fortfarande hufvudsakligen på England, Spanien och Portugal, Frankrike, Ryssland, Norra och Södra Amerika samt Ost- och West-Indien.

Den inrikes handelsrörelsen åter, hvilken anses hafva betydligen tilltagit och hvars förnämsta befordringsmedel äro, jemte stadens skeppsredares egna till inrikes sjöfart begagnade fartyg, de Norrländska ångfartygs-bolagens fyra ångskonertar, Berzelius, Thule, Örnsköld och Norrland, underhållas i synnerhet med Stockholm, der orternas produkter till betydlig del afsättas och dess behof af specierier m. m. hufvudsakligen hemtas, samt äfven med Norrköping, Malmö, Götheborg och de norr om Gesle belägne städerna.

Antalet af stadens handlande vid 1850 års slut utgjorde 117 och af skeppare, som ägde burskap å utrikes sjöfart, 87, men af de förra voro många som icke idkade någon rörelse, och ibland de sednare finnas flere, som antingen saknade sysselsättning eller seglade såsom styrmän, hvaremot åtskilliga i andra rikets städer burskapsägande skeppare härifrån förde fartyg på utrikes orter.

Handtverkerierna hafva under de 3:ne sista åren icke varit underkastade några anmärkningsvärda förändringar, ej heller hafva de utaf deras burskapsägande

ägande idkare, som äga skicklighet uti sitt yrke samt vilja att hålla sig uppe, saknat sin tarfliga bergoing; och detta allt, oakadt den täflan, som till följe af Kongl. Fabriks- och Handtverks-Ordningen af den 22 December 1846 uppkommit derigenom, att icke mindre än tillsammans 102 personer sökt och erhållit tillstånd att, såsom försörjningsmedel, med egna händer idka diverse handtverk, hvaribland 33 personer skomakare-handtverket, 19 skraddare-handtverket samt lika många snickare-handtverket.

Antalet af handtverkare vid 1850 års slut utgjorde 135, af hvilka likväl några saknade ständig sysselsättning.

Följande fabriker och manufaktur-inrättningar funnos här i staden vid 1850 års slut, nemligen:

1:o en Fayens-fabrik, drifven under sistlidne år af fem mantalsskrifne och tre icke mantalsskrifne personer, med ett tillverkningsvärde af 4,850 R:dr banko.

2:o 3:ne Färgerier, vid hvilka sistlidet år voro mantalsskrifne 5 arbetare, och uppgingo vid desamma färgningskostnad och arbetslön under nämnde år till endast 400 R:dr banko.

3:o 3:ne Garfverier för beredning af läder efter engelsk method, vid hvilka sistlidet år voro anställde 25 mantalsskrifne och 10 icke mantalsskrifne arbetare, af hvilka tillverkades läder för ett värde af 83,798 R:dr banko.

4:o en Knappnålsfabrik med en arbetare och ett tillverkningsvärde för sistlidet år af 200 R:dr banko.

5:o en Kortfabrik, vid hvilken sistlidet år tillverkades med 15 icke mantalsskrifne personer kort för ett värde af 7,200 R:dr banko.

6:o en Mekanisk verkstad och jerngjuteri, drifne af 24 mantalsskrifne och 12 icke mantalsskrifne personer, samt ett tillverkningsvärde af 35,480 R:dr banko.

7:o 2:ne Målareverk med 3:ne mantalsskrifne arbetare och uppgifven för-tjenst i arbetslön af endast 200 R:dr banko.

8:o 2:ne Repslagerier, hvilkas tillverkning, med 4 mantalsskrifne och 11 icke mantalsskrifne arbetare, besteg sig till ett värde af 1,700 R:dr banko.

9:o en endast sistlidet år, med en mantalsskrifven och 4 icke mantalsskrifne arbetare drifven Risgrynsfabrik, vid hvilken värdet af tillverkningen uppgick till ett belopp af 39,125 R:dr banko.

10:o 3:ne Segelduksfabriker, drifne med 59 väfarestolar, samt 99 mantalsskrifne personer, 18 barn, samt 661 personer, som icke voro vid fabrikerna mantalsskrifne, och vid hvilka tillverkningsvärdet utgjorde 36,698 R:dr banko.

11:o 2:ne Spegelfabriker, hvilkas behållna arbetsförtjenst uppgick till endast 99 R:dr banko.

12:o 2:ne Tobaksfabriker, hvarest med 19 mantalsskrifne, 4 icke mantalsskrifne personer samt 15 barn, sistlidet år tillverkades kardustobak, snus och cigarrer för ett värde af 55,157 R:dr banko.

13:o en Tröj- och strumpfabrik, å hvilken med 3:ne väfstolar och 3 mantalsskrifne arbetare tillverkades under sistlidet år strumpor och tröjor till ett värde af 500 R:dr banko.

14:o 2:ne Urfabriker med 4 mantalsskrifne arbetare, hvilkas arbetsförtjenst sistlidne år utgjorde 600 R:dr banko; samt

15:o 2:ne Åkdonsfabriker, vid hvilka någon tillverkning under sistlidet år icke ägt rum.

Medelbeloppen af tillverkningsvärdena vid ofvannämnde fabriker, verk och inrättningar under de sistförflutne 3 åren hafva utgjort:

1:o vid Fayensfabriken	4,650: —
2:o vid Färgerierna	500: —
3:o vid Garfverierna	77,875: 16.
4:o vid Knappnålsfabriken	200: —
5:o vid Kortfabriken	8,750: —
6:o vid Mekaniska Verkstaden	29,504: 32.
7:o vid Mälareverken	133: 16.
8:o vid Repslagerierna	1,700: —
9:o vid Risgrynsqvarnen, för 1 år	39,125: —
10:o vid Segelduksfabrikerne	33,375: 32.
11:o vid Spegelfabrikerne	149: 16.
12:o vid Tobaksfabrikerne	54,873: —
13:o vid Tröj- och strumpfabriken	402: —
14:o vid Urfabrikerne	666: 32.
15:o vid Åkdonsfabrikerne	— —

eller tillsammans en summa af R:dr 251,914: 32. allt banko.

Häraf visar sig att medelbeloppet af tillverkningsvärdena vid här i staden befintliga fabriker, för ifrågavarande trenne år, med 80,898 R:dr 32 sk. banko årligen öfverstiger medelbeloppet af fabriksstillverkningsvärdena härstädes under de 5 nästföregående åren, då detsamma utgjorde 171,016 R:dr samma mynt för året.

På stadens område finnas dessutom 2:ne tegelbruk och 2:ne tullmjölkvarnar, hvarjemte förtjenar anmärkas, att på stadens Testebo mark vid Strömsbro är för närvarande under anläggning af ett aktiebolag ett större bomulls-spinneri.

Fiske, bestående hufvudsakligen i strömmingsfångst, idkas till största delen i de norra provinsernas fiskehamnar, äfvensom vid de i stadens skärgård befintlige fiskelägen af en särskildt borgerlig societet, som vid slutet af sistlidet är räknade 103 medlemmar. Medelbeloppet af den saltade strömming, som stadens fiskare under de 3:ne sistförflutne åren hitfört, kan anses hafva utgjort 3,807 tunnor, och medelpriset derå, efter markegång, 12 R:dr 10 sk. 8 rst. banko för tunnan. Så väl i Gefle å, som Testebo ström å stadens område, idkas laxfiske, samt i den sednare, eller Testebo ström, jemväl sikliske, hvaraf afkastningen icke kan med säkerhet uppgifvas, men hvilken under de sednare åren icke varit särdeles ymnig.

Jordbruket, hvars hufvudföremål är beredandet af fodertillgång för framfödan af det för staden nödige antal boskaps kreatur, har fortfarande bedrifvits med den framgång, att stadens invånare kunnat årligen aflåta foder åt kringliggande allmoge, som deraf varit i behof. Lin, hampa och tobaksblad odlas icke på stadens mark.

Beträffande undervisningsverken i Gefle, hvilka vid 1847 års slut utgjordes af ett Gymnasium, en högre Lärdomsskola, en läroanstalt under namn af Gefle Stads medborgerliga undervisningsverk, en Navigationsskola, en Söndagsskola för handtverkslärlingar samt en så kallad Småbarnsskola; så hafva af dessa de tvänne förstnämnde, eller Gymnasium och högre Lärdomsskolan, till följe af Kongl. Majts nådiga bref af den 29 Maj 1850, vid höstterminens början samma år blifvit förenade till ett läroverk, vid hvilket numera, med begagnande af den ambulatoriska läseordningen eller ämnesläsning för lärarna, undervisning meddelas i alla ämnen, som tillhöra hvardera af de båda linierne för humanistisk och realistisk bildning.

Vid stadens undervisningsverk för medborgerlig bildning har någon annan förändring under de tre sistförflutne åren icke ägt rum, än att en ny underlärare vid folkskolan måst, i anseende till lärjungarnes växande antal, antagas.

Sjukvården i staden skötes af en Stadsläkare och en Stadskirurg, hvarjemte Provincial-läkaren för Gestrikland samt för närvarande Regements-läkaren vid Helsing Kongl. regemente här äro boende, och finnes härstädes för de sjukes vårdande ett för Gefle stad och provinsen Gestrikland gemensamt lasarett, vid hvilket Stadskirurgen är såsom läkare anställd.

Fattigvården i staden ombesörjes med utmärkt nit af en direktion, bestående af stadens Pastor och Borgmästare, Stadsläkaren och Stadskirurgen samt medlemmar af stadens Societeter och föreningar. Genom i stadens distrikter tillsatte uppsyningsmän erhåller Direktionen säker kännedom om de nödlidanda samt dessas större eller mindre behof af understöd. Till allmänna fattigvården åtgå årligen omkring 13,000 R:dr banko, förutom de bidrag, som hemtas ifrån följande här i staden befintlige välgörenhetsanstalter, nemligen: en Barnhusinrättning, som för närvarande äger en fond af omkring 25,000 R:dr banko, hvaraf under sistlidet år 85 barn njutit underhåll; ett Enkehus; en enkehus och en sjömanshuskassa, samt en af musikamatörer samlad kassa för pauvres honteux, äfvensom en för välgörande ändamål stiftad ordens-inrättning.

I staden finnes slutligen en år 1824 inrättad sparbank, hvars fonder, som vid 1847 års slut utgjorde 78,400 R:dr 18 sk. 8 rst., under de sistförflutne tre åren ökats med 28,647 R:dr 2 sk., så att de vid slutet af sistlidet år, enligt den öfver bankens förvaltning afgifne berättelse, uppgingo till 107,047 R:dr 20 sk. 8 rst. allt banko.

Söderhamns stad, belägen i södra Helsingland emellan Söderala och Norrals socknar, ägde vid 1850 års slut en folkmängd af 811 mankön och 880 qvinnkön, eller tillsammans 1,691, hvaraf 1,099 mantalsskrifne och 592 skattfria. De näringar, som i staden hufvudsakligen idkas, äro handel, sjöfart, handverk och fiske. De burskapsägande handlandes antal är 29, hvaraf dock sju icke idka någon rörelse. De varor, som af stadens köpmän till utrikes orter exporteras, äro bjelkar, bräder och spiror, samt de som till staden från utrikes orter införas, salt, linfrö, hampa och under vissa år spanmål. Det vid bruken inom södra Helsingland samt tvänne bruk i Dalarne tillverkade jern, som blifvit till staden infördt, har derifrån blifvit utskeppadt för bruksägarnes räkning dels till utrikes orter, och dels till Gefle och Stockholm. Stadens handlande äga 5 skepp, 2 briggar och 7 skonorter, inuehållande tillsammans 1,460 läster, hvilka begagnas till export af trädvaror och till frakter på utrikes orter, samt flere mindre fartyg af tillhopa 433 läster, hvilka användas för resor till inrikes orter. Fyra emellan Stockholm och de norra orterna gående ångfartyg anlöpa staden och begagnas för den inrikes kommunikationen. Af stadens handlande uppköpas af kringliggande landsorts invånare lin och linneväfnader till betydliga quantiteter, hvilka sedermera försäljas å marknader i Upsala och Sala.

Handverk idkas i staden af 4 färgare, 2 urmakare, 3 bagare, 1 bokbindare, 2 karduanmakare, 3 garfvere, 2 glasmästare, 4 guldsmeder, 2 hattmakare,

3 hofslagare, 3 klensmeder, 3 kopparslagare, 2 kakelugnsmakare, 4 målare, 1 repslagare, 8 skomakare, 2 sadelmakare, 6 skräddare, 3 svarfvare, 3 snickare, och en sämskmakare, hvarförutan derstädes finnas 2:ne spegelfabriker, samt en kruk- och kakelfabrik. Vid dessa handtverkerier och fabriker sysselsättas 50 gesäller och lärlingar.

Strömmingsfiske idkas af 60 burskapsägande fiskare, hvilkas fångst årligen uppgår till ungefärligen 400 tunnor. Under vintren äro fiskarne jemte deras drängar sysselsatte vid de å stadens område belägne 3:ne skeppsvarf, hvarest fartyg årligen byggas och repareras. Priset på dagsverken är 32 sk. under sommaren och 24 sk. banko under vintren.

Sjukvården bestrides af en Stadsläkare, som tillika är läkare vid det för stadens och södra Helsinglands gemensamma behof derstädes inrättade lasarett och kurhus. Dessutom är Provincial-läkaren för södra Helsingland boende i staden. Ålderstigne fattige underhållas uti fattighus, och till öfrige fattige utdelas understöd efter behof.

Undervisning meddelas uti en Apologistskola och en Folkskola.

I staden finnes en källare, som tillika är gästgifvaregård, samt fyra värds- hus eller krogar.

Hudiksvalls stad, belägen vid en vik af Östersjön, har en folkmängd af 898 mankön och 1,118 qvinkön, eller tillsammans 2,016 personer. Folkmängden, som vid 1847 års slut bestod af 2,064 personer, har under sednast förflutne tre år, till följe hufvudsakligen af skedde utflyttningar, således minskats med 48 personer.

Stadens hufvudsaklige näringar utgöras af handel med vågon sjöfart, fabriker och handtverk samt fiske.

I staden finnas 32 män och 2 qvinnor, som idka handel och hos sig hafva anställda 27 betjenter. Handeln drifves både i gross och minut, förnämligast med så kallade Helsingeväfnader, bestående af buldan, segelduk, bollsterväf, gröfre lärfter och foderväf, hvilka försäljas hufvudsakligen i Stockholm och Sala, men äfven, uppå skeende requisitioner och efter åtagandet af leveranser, till en del afsändas till åtskillige andra inrikes orter. Af dessa varor, som stadens handlande inköpa ifrån landtmän, dels då de af dem införas till staden, och dels å marknader i norra Helsingland, är dock någon uppgift om beloppet icke möjlig, emedan betydliga quantiteter deraf försändas landvägen till södra orterne och äfven på ångfartyg så väl dit som äfven till Wester- och Norrbotten, samt någon kontroll derå icke kan äga rum. Att likväl denna handel på sednare åren icke blifvit förbättrad, bör med så mycket större sä-

kerhet kunna antagas, som icke allenast en mängd i orten kringspredde landhandlande numera med stadens köpmän i berörde hänseende dela förtjensterne, och dessutom många bland allmogens sjelfve till samma afsättningsorter, som Hudiksvalls stads handlande, utföra sina egne och grannars tillverkningar af väfnader samt derigenom nedtrycka priserna för samma handlande. Med öfrige produkter, såsom lin, garn, smör m. m., har högst obetydlig handel ägt rum; och med trädvaror hafva icke mer än 3:ne af stadens handlande under ifrågavarande år idkat någon handel, samt ej heller de uppdrifvit densamma till någon större betydenhet; dock äro dessa trädvaror här i staden ensamt föremål för export till utrikes orter.

De varor, som ifrån utrikes orter ankommit, inskränka sig till salt, linfrö och hampa; och ifrån inrikes orter införas årligen spannmål, socker, kaffe, tobak, snus, salt, brännvin, bomullsgarn m. m., som, förutom stadens invånares behof, afsättas åt landtmän från alla delar af norra Helsingland, så väl å marknader, som då de till staden införa sina väfnader och åtskillige andre öfverskottsprodukter.

Vid 1850 års slut tillhörde staden 19 större och mindre fartyg, med tillhopa 623 lästers dräglighet, deraf med 2 fartyg om 152 läster idkades utrikes sjöfart hufvudsakligast emot frakt, men de öfrige begagnas till inrikes sjöfart, för det mesta vid varors afsändande till Stockholm och hemtagande derifrån, i hvilket afseende 4 stycken staden anlöpande ångfartyg äfven flitigt anlitas.

Uti staden finnas 2:ne skeppsvarf, af hvilka det ena under en längre följd af år likväl icke varit till skeppsbyggeri användt, och å det andra har under ifrågavarande år endast en skonert om 75 $\frac{37}{100}$ läster blifvit byggd samt ett annat något större fartyg blifvit uppfördt men ännu icke fullbordadt, derförutom Östra Strandgatan och den så kallade Sanddynan varit användt till plats för byggnader af åtskillige mindre farkoster.

Af fabriker finnas uti staden en för tobak, 2:ne så kallade engelska lädergarfverier, en segelduksfabrik, en urfabrik, och en fabrik för tillverkning af såpa, tvål, ljus och ättika. Dessutom finnas 3:ne färgare, en gördelmakare, en urmakare och en spegelmästare, hvilka väl räknats till fabriker, men likväl taxeras såsom de och äro handtverkare.

Enligt vederbörande stämpelförrättares förteckning öfver fabrikaterna för nästlidet år, hafva under samma år blifvit tillverkade 90,000 Z snus, beredde 13,240 Z sulläder, 1,550 Z smorläder, 2,878 stycken skinn, väfde 11,580 alnar segelduk och förfärdigade 60 fjerdingar såpa, hvilka fabriksalster upp

skattats till ett värde af 24,287 R:dr banko. På urfabriken hafva inga nya nr blifvit gjorde, utan blott gamla reparerade; och har arbetarnes antal vid fabrikerne utgjort 20 personer.

Uti staden finnas 64 handtverkare, som i och för rövelsen begagna 33 gesäller, 26 lärlingar och en annan arbetare, hvarförutan åtskillige personer på grund af Kongl. Fabriks- och Handtverks-Ordningen den 22 December 1846 idka handtverk såsom försörjningsmedel. Handtverkerierne anses icke hafva vunnit någon förkofran, utan befinnas ungefärligen på samma ståndpunkt, som tillföre.

Strömmingsfisket har under sednare åren blifvit betydligt minskadt, derigenom att fiskarne, som förut idkat fiske vid angränsande socknars stränder, numera blifvit inskränkta till stadens eget fiskvatten. Biförtjenster beredas den fattigare klassen, hufvudsakligen genom säcksömnad samt arbete vid skeppsvarfven. Priset på ett dagsverke är under sommaren 32 sk. och under vintren 24 sk. banko.

Uti staden finnes en högre lärdomsskola med fem klasser och en vaxel-undervisningsskola.

Sjukvården bestrides af en i staden stationerad Provincial-läkare samt en Stadsläkare, som tillika är läkare vid det för norra Helsingland och staden inrättade lasarett och kurlhus.

Utom de välgörande stiftelser, som vid 1847 års slut i staden funnos och hvilka fortfarande äga bestånd, har sedan dess blifvit inrättad en sparbank, som, oaktadt den fullkomligaste garanti finnes för uti banken insatte penningar, dock icke ännu vunnit det förtroende, som den förtjenar af arbetsklassen och tjenstehjon, för hvilka sparbanken egentligen varit afsedd att bereda tillfälle till afsättande och besparande af den arbetsförtjenst, som kunde dem tillfalla utöfver deras nödvändiga behof; och då de väsendtligaste insättningarne i sparbanken nu göras af ståndspersoner för deras barn, kan ändamålet med denna inrättning icke anses ännu vara vunnit.

I staden finnes en källaremästare, som tillika ansvarar för gästgifverihållningen, och 4 värdshusidkare eller krögare.

De föreskrifne tabellerne varda härjemte i underdånighet bifogade.

Gefle Slott å Landskansliet och Landskontoret den 31 December 1851.

L. M. LAGERHEIM.

J. G. Strandberg.

Olof af Geyerstam.

